

Pécsi Egyetemi Könyvtár. Jubileumi évkönyv 1774-1974.
(Szerk. Fényes Miklós.) Pécs, Egyetemi Könyvtár, 1974,
218 p.

Méltó keretben ünnepelte Pécs városa az elmúlt esztendőben az egyetemi könyvtár elődét és alapját képező Klimó-könyvtár alapításának 200 éves jubileumát. Tudományos ülészak, kiállítás, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének vándorgyűlése álltak a megemlékezések középpontjában, s most, az ünnepi percek elmúltával, kézbevehettük a könyvtár jubileumi évkönyvét is.

Az évkönyv tanulmányai természetesen az évforduló szolgálatában állnak, s így valamennyi történeti jellegű. Az élen a könyvtár igazgatójának, Fényes Miklósnak "A Pécsi Egyetemi Könyvtár története. I. Pécsi Püspöki Könyvtár" c. terjedelmes tanulmánya áll, amely a könyvtár történetének első időszakát, az alapítástól 1923-ig terjedő korszakot vázolja fel, azt az időszakot tehát, amíg a könyvtár püspöki tulajdonban, a nyilvánosság több-kevesebb fokával állt a város művelődésének szolgálatában. A szerzőnek nem célja "... összefoglaló, minden kérdésre kiterjedő könyvtártörténet megírása - ennek feltételei még mindig nem adottak...". Ezt a szerény megállapítást csak őszinte sajnálkozással vehetjük tudomásul, annál is inkább, hiszen a Klimó-könyvtárnak irodalma köztudottan nagy (ezt bizonyítja az évkönyvben most közölt, igen hasznos bibliográfia is), újabb kutatási eredmények is vannak - ezekhez maga a szerző is hozzájárult - ezért úgy véljük, elérkezett az idő az eredmények kritikai összefoglalásához is. Reméljük, Pécs ebben is uttörő lesz s a könyvtártörténeti monográfia most már nem várat sokáig magára.

Mindezek tudomásulvétele után megvizsgálva azt, amit ténylegesen a tanulmány nyújt, az tapasztaljuk, hogy ez egyrészt a már eddig publikált irodalom logikus rendbe, egységes szerkezetbe épített felsorakoztatása, igen bőséges idézetekkel, - másrészt egyes területeken kapunk új adatokat is, pl. a könyvtárosok személyének felkutatása, a könyvtár eredeti felszerelési tárgyaira, a könyvtár nyilvános használatára vonatkozó újabb adalékok, valamint a múlt századi katalógusokkal foglalkozó rész. Fényes Miklóstól tehát többet kapunk, mint amit előszavában ígér: "becses adalékok szolgáltatásán" tul írása mégiscsak egyfajta összegezése az eddigi kutatásoknak. Érdeme, hogy az eddig szétszórta fellelhető, nehezen hozzáférhető dokumentumok lényeges részeit leközi, ha egy-két helyen ezt tulságosan is bőkezűen teszi. Módszere tehát, amellyel az eljövendő könyvtártörténetet előkészíti, figyelemre méltó s például szolgálhatna más könyvtáraknak is, különösen ott, ahol az irodalom még nem olyan bőséges, mint Pécs esetében.

Klimó György könyvtáralapításának indokait keresve, Fényes Miklós újabb dokumentumokat talál: a városi polgárságnak a püspöki hatalom ellen

vivott harcában a püspöknek a város érdekében tett, mintegy békitó lépését, amelynek végső célja az egyetem felállítása volt, - másrészt éppen az egyetemmel az egyház érdekeit is védő, feudális ideológia fokozottabb propagálását kívánta volna Klimó szolgálni. Mig az első érvet kézenfekvőnek érezzük, a második már a belemagyarázás érzetét kelti. Klimó György, aki jobbagysorból éppen tanultsága révén emelkedett ki, egyházmegyéjében is iskolák, papirmalom és nyomda felállításával tünt ki, mind a maga életutja tapasztalatából, mind a felvilágosult korszellem hatása alatt a tudományok ápolása, az általános műveltség emelése érdekében tevékenykedett. Mint a feudális és egyházi hierarchia képviselője, nem volt és nem lehetett ment ennek az ideológiának kötöttségeitől, de történelmi tény - s ezt Fényes Miklós a későbbiekben hangsúlyozza is - hogy korához viszonyítottan a haladó gondolkodásuk közé számíthatjuk a könyvtáralapító püspököt.

A könyvtár ujabbkori történetének legfontosabb szakaszát dolgozza fel Boda Miklósné "Fitz József a Pécsi Egyetemi Könyvtár élén 1930-1934" c. tanulmánya. Fitz József a hazai könyvtárügy azon alakjai közé tartozik, akiknek munkásságát még nem értékeltük, elemeztük kellőképpen, - ez az írás tehát hézagpótló jelentőségű. Boda Miklósné mindenre kiterjedő részletességgel, adatait kitűnően csoportosító összefoglalásban mutatja be Fitz könyvtárszervezői tevékenységét, ahogyan néhány év alatt végrehajtotta az állomány korszerű feltárását, korszerűsítette a raktári rendszert és az olvasószolgálatot, kiépítette a könyvtár cserekapcsolatait, s mindezek mellett jutott még ideje az intézmény tudományos tevékenységének fellendítésére is. Ezen tulmenőleg a tanulmány sok érdekes adattal gazdagítja ismereteinket a 30-as évek könyvtári viszonyairól, pl. a gazdasági válsággal összefüggő pénzügyi nehézségekről, a könyvkölcsönzések elemzésének tükrében az irodalmi izlésről és a politikai változásoknak a könyvtár mindennapi életébe való belejátszásáról. A Fitz József példamutató szakmai és emberi magatartását magas színvonalon bemutató írás Fitz 1942-ben írott soraival zárul, amelyeket - éppen a szélesebb körű megismertetés érdekében - itt sem árt idéznünk: "Az emberiség jóléte és együttélésének békessége nem az egyesek kiválóságán és műveltségén mulik, hanem azon, hogy a lakosság minél szélesebb rétegei szerezzék meg a műveltséget, mely a könyvekben megőrzött tapasztalatokat gyümölcsöztetni tudja, és a közös élet irányításában való részvételre képesít."

Boda Miklósnak "Három évszázad könyvtártörténeti emlékei a Klimó-gyűjteményben" c. írása arról tanuskodik, hogy Pécsen komolyan veszik a könyvtártörténetnek az állomány elemzésével szorosan összefüggő kapcsolatát. Itt ugyanis már elvégezték azt a hatalmas munkát, ami egy gyűjtemény történetének megírásához nélkülözhetetlen: magának a gyűjteménynek darabonkénti átvizsgálásával lemérni annak tudománytörténeti súlyát, feltárni a példányokból kiolvasható eleven könyv- és könyvtártörténetet. E nagy munka eredményeiből itt, mintegy előzetesként csak izelítőt kapunk, de a példás filológiai apparátussal, oknyomozó rendszerességgel feltárt adatok már így is nyilvánvalóvá teszik, hogy e tudományos munkától a hazai szakirodalom jelentős gazdagodását várhatjuk.

A kötet záró tanulmányában Hoó Izstvánné ismerteti a Pécsi Egyetemi Könyvtár folyóiratállományának alakulását és összetételét. Adatok hiányában a tanulmány nem foglalkozhatott az állomány gyarapodásának idő-

rendjével, - ez mindenesetre nagyrészt a Klímo-korszak utánra esik, hiszen Klímo haláláig, 1777-ig, az időszakosan megjelenő sajtó még csak gyerekcipőben járt. (Mindenesetre a Journal des Savants kezdeti korszakának kötetei a könyvtárnak már az induláskor is érzékelhető európai színvonalát bizonyítják.) A szerző tollából vázlatos áttekintést kapunk a könyvtár folyóiratállományáról, kezdetben a címekig és évfolyamokig menő részletességgel, sajtótörténeti kommentárral, később - a bővülő anyagnak megfelelően - már inkább csak statisztikai összefoglalásokat, a legfontosabb folyóiratok kiemelésével. A kép, amit a hirlap- és folyóiratállományról nyerünk, így is érdekes - még több tanulsággal szolgált volna, ha más könyvtárak összehasonlító adataira is tekintettel van. Elsősorban a két háború közötti korszakra gondolunk, amikor a könyvtár már egyetemi könyvtár funkcióját töltötte be, s amely korszak - a könyvtári ellátás szempontjából - még kevésbé feltárt.

Végső soron meg kell állapítanunk, hogy a 200 éves jubileum alkalmat adott egy rendkívül tanulságos, tisztán könyvtártörténeti profilú évkönyv kiadására. Bár valamennyi könyvtárunk jubileumát ilyen kiadványok kísérik.

SOMKUTI Gabriella

BERTÓK László: A Pécsi Tanárképző Főiskola Könyvtárának története. 1948-1973. Pécs, 1974. Tanárképző Főiskola Könyvtára. 97 p. Sokszt.

(A főiskolai könyvtárak eddig - új intézmények lévén - elég kevés kiadvánnyal hallattak magukról. Ezért is üdvözlö a szerkesztőség a pécsi könyvtár vállalkozását. Szerk.)

A Pécsi Tanárképző Főiskola Könyvtárának sorrendben 15. kiadványa jelentős helyet foglal el a könyvtár kiadványai között. Szerzője komoly és egyben sikeres erőfeszítést tesz a könyvtár történetének összefoglalása érdekében.

A szerzőnek alapvető megállapítása, hogy adott könyvtár története csak a fenntartó intézmény történetével összefüggésben tárgyalható. De ezen az alapvető megállapításon túlmenve, magát a fenntartó intézményt is a maga történeti vonatkozásaiban vizsgálja, ezért foglalkozik a tanulmány első pontjában a tanárképző főiskolák létrehozásával és fejlődésével. Felvázolja a tanárképző főiskolák fejlődési szakaszait és általános perspektíváit, ezzel is alapot adva a könyvtár történetére vonatkozó fejtegetések realitásának.

A tanulmány második pontja a Pécsi Tanárképző Főiskola történetének vázlatát tartalmazza. A képzés változásának és fejlődésének e rövid fejtegetése, valamint a főiskola statisztikai adatainak közlése bőségesen elegendő alapot ad a könyvtár funkcionálásának felvázolásához.